

UDK 159.97-055(035):27-72-4(06)
Primljeno: 5. 3. 2012.
Prihvaćeno: 21. 5. 2012.
Izvorni znanstveni rad

HOMOSEKSUALNOST I KANONSKA PRIKLADNOST ZA KLERIČKI STALEŽ PREMA UPUTI *IN CONTINUITÀ*

Slavko ZEC

Teologija u Rijeci – Područni studij Katoličkoga bogoslovnog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
Tizianova 15, 51 000 Rijeka
slavko.zec@ri.t-com.hr

Sažetak

Fenomen homoseksualnosti izaziva danas mnoge nedoumice i pitanja, a pritisci da se shvati kao jedna od varijanata spolnog identiteta uz heteroseksualnost i biseksualnost su sve snažniji. Živeći u takvom svijetu u Crkvi se postavilo pitanje odnosa kleričke službe i homoseksualnosti, i još prije homoseksualnih sklonosti kandidata za klerički stalež. Želeći unijeti jasnoću u tu problematiku, Kongregacija za katolički odgoj izdala je 4. studenoga 2005. godine važnu uputu *In continuità* o kriterijima za prosuđivanje zvanja osoba s homoseksualnim sklonostima s obzirom na njihovo pripuštanje u sjemenište i svetim redovima. U ovom radu se najprije prikazuje sadržaj Upute te uočava središnji kriterij koji glasi: ne mogu se pripustiti ređenju oni koji prakticiraju homoseksualne čine, pokazuju duboko ukorijenjene homoseksualne sklonosti i promiču homoseksualnu kulturu (tzv. *gay culture*); mogu se pripustiti ređenju oni koji pokazuju prolazne homoseksualne tendencije ako ih nadvladaju barem tri godine prije đakonskog ređenja.

Zatim se detaljnije razlažu i komentiraju pojedine tvrdnje i navedeni kriteriji. Pritom autor rada prepoznaje u Uputi interdisciplinarni, trostruki pristup: teološko-eklezijalni, psihološki i kanonski. Na teološko-eklezijalnoj razini naglašava se osnovni cilj formacije kandidata za kleričku službu koji se sastoji u suobličenju Kristu, Zaručniku, Glavi i Pastiru Crkve, što zahtijeva vjerničku zrelost. Na psihološkoj razini prepoznaje se potreba stjecanja dovoljne psihoafektivne zrelosti kao pretpostavke za kleričko služenje i pastoralno djelovanje, što uključuje zrele i uravnotežene odnose prema osobama i muškog i ženskog spola. Konačno se na crkveno-pravnoj razini utvrđuje potpuno suglasje kriterija s kanonskim odredbama o kleričkoj formaciji u sjemeništu i provjeri prikladnosti kandidata za ređenje.

Ključne riječi: homoseksualne sklonosti, kršćanska antropologija, afektivna zrelost, vjernička zrelost, kandidat za klerički stalež, formacija za kleričku službu.

Umjesto uvoda: Je li danas govor o homoseksualnosti moguć i kakav je to govor?

Ovo se pitanje postavlja u današnje vrijeme na osobito osjetljiv način zato što živimo u vremenu »diktature relativizma« kad se čini, ili bi se tako barem htjelo postaviti javno mnijenje, da nema objektivnih istina i načela, nego je sve relativno, već prema tome kako tko shvaća određenu stvar ili pojavu, ili kakav stav prema čemu zauzima. U središte »diktature relativizma« postavlja se dakle vlastito »ja« kao isključivi i vrhunski kriterij svega, zajedno sa svojom voljom i prohtjevima.¹ Kad je pak homoseksualnost u pitanju, stvar se u zadnje vrijeme još i dodatno zaoštrila, jer se oni koji prema toj pojavi zauzimaju negativan stav spremno proglašavaju »diskriminatorima«, a homoseksualne osobe žrtvama nepravedne diskriminacije. Osim toga, ovdje imamo i klasičan primjer kako se spretnom manipulacijom riječi i izraza može postići ono što se ciljano želi te u javno mnijenje i uporabu ubaciti riječi koje mijenjaju izvorno značenje. To se je upravo dogodilo s izrazom »homofobija«. Naime, taj se izraz predstavlja u javnosti u značenju »strah od čovjeka«, i nameće se u pejorativnom smislu kao odbojnost ili averzija prema čovjeku, što ne odgovara izvornom značenju. Naime, mnogi krivo misle da je taj izraz složen od latinske riječi *homo* (čovjek) i grčke riječi *fóbos* (strah). Istina je pak da se radi o složenici grčkih riječi *hómoios* (isti, jednak) i *fóbos*, a ne znači strah od čovjeka, nego strah od istosti, jednakosti. *Homo* je dakle u toj složenici skraćena grčka riječ *hómoios* koja znači »isti« ili »jednak«. To je riječ koja se javlja u nizu poznatih izraza kao što su: homologizacija, homeopatija, homogenizacija, homeostaza, homoseksualnost i sl. U svim tim slučajevima radi se o nekoj jednakosti ili »istosti«. Možda je najlakše to protumačiti na primjeru homoseksualnosti koja doslovno znači »istospolnost«. Pravo značenje riječi »homofobija« otkriva da se ne radi o odbojnosti prema čovjeku kao takvom, nego o odbojnosti prema istospolnosti ili jednakospolnosti.² Homofobi nisu dakle čovjekomrzitelji, kako bi ih se htjelo etiketirati, nego oni koji osjećaju odbojnost prema istospolnosti jer ju ne mogu prihvatiti kao fenomen i ponašanje sukladno prirodnom zakonu koji je upisan u ljudsku narav, nego istospolnost smatraju protivnom prirodnom zakonu.

¹ Usp. »Si va costituendo una dittatura del relativismo che non riconosce nulla come definitivo e che lascia come ultima misura solo il proprio io e le sue voglie«, Joseph RATZINGER, Homilia. Missa pro eligendo Romano Pontifice, 18. IV. 2005., u: *Acta Apostolicae Sedis*, 97 (2005.) 5, 687 (dalje: AAS).

² O verbalnoj manipulaciji s izrazom »homofobija« vidi u: Nikola RADIĆ, Homofobija i homeofobija, u: *Sveto ime. Župni bilten Risika*, 8. I. 2012., 2-4.

Stoga je potrebno postaviti jasnu razliku i u poimanju riječi »diskriminacija«. Različitost u pristupu nekoj temi, zauzimanje različitih stavova prema nekoj pojavi, izražavanje vlastitog mišljenja nije i ne može biti *ipso facto* etiketirano kao diskriminacija u negativnom smislu ili čak kao kažnjivo djelo. U slučaju homoseksualnosti to znači da se ne može proglašavati diskriminacijom ono što nije diskriminacija: iznošenje vlastitog mišljenja o toj pojavi, zauzimanje stava, moralno vrednovanje, znanstvena rasprava. To dalje znači da i Katolička crkva ima potpuno pravo iznositi svoje učenje, utemeljeno na Bibliji, Tradiciji i Učiteljstvu, o toj pojavi. Prešlo bi se prag diskriminacije onda kad bi se *osobe* (koje su uvijek konkretne), a ne *pojavu* kao takvu, etiketiralo, izvrvalo ruglu i poniženju, samo zbog toga što su homoseksualne orijentacije.³ Crkva, međutim, odavno zna za svetost i dostojanstvo ljudske osobe te nikada ne osuđuje grešnika, nego grijeh. Stoga, tko ne želi biti zlonamjeran, ne može Crkvi imputirati ono što ne odgovara stvarnosti niti joj lijepiti etikete da je njezino učenje diskriminirajuće jer to nije ni pravedno ni istinito. Onaj tko bi pak proganjao ili ponižavao kršćane samo zato što slijede učenje Crkve kojoj pripadaju, stavio bi se zapravo u ulogu počinitelja diskriminacije. Svi su ljudi već po naravnom zakonu jednakog ljudskog dostojanstva dužni poštivati jedni druge bez obzira na različite stavove ili ideologije koje zastupaju. To ostaje stabilna činjenica unatoč pokušajima da se stvara nekakvo drukčije javno mnijenje ili da mediji nečiju »doktrinu« proglašavaju jedino ispravnom, a sve njezine protivnike obezvređuju ili čak optužuju za počinjenje kažnjivog djela diskriminacije. Da bi se govorilo o kažnjivom djelu, uvijek se mora dokazati *djelo*, a ne izneseno mišljenje ili stav. Osude i presude za izgovorenu riječ, izraženo mišljenje ili stav tipične su za totalitarna društva, dok su demokratska društva posebno osjetljiva za različitost i za poštivanje čovjeka kao takva u njegovim najprije naravnim, a onda građanskim pravima i obvezama.

Kada se je naime od znanstvene razine prešlo na ideološku, pa i političku, govor o homoseksualnosti postajao je sve teži među sugovornicima suprotnih mišljenja. Naime do 1973. godine homoseksualnost je na znanstvenom području s motrišta ljudskog razvoja bila klasificirana kao smetnja i smatrana odstupanjem (devijacijom) od normalne heteroseksualne orijentacije. Od te 1973. godine pod pritiskom homoseksualnih skupina i političkih krugova najprije su Američko psihijatrijsko društvo (*American Psychiatric Association*) s 58% glasova članstva, a zatim i Svjetska zdravstvena organizacija (*World Health Organization*) odlučili promijeniti stav prema homoseksualnosti i brisati

³ Usp. Pietro CANTONI, *Bibbia e omosessualità*, u: <http://www.zenit.org/article-16940?l=italian> (20. II. 2012.).

ju iz svojih priručnika i klasifikacija bolesti (DSM i ICD⁴). U isto su vrijeme te organizacije zauzele stav da je seksualna orijentacija slobodan osobni izbor i ovisan o kulturi, pa osoba može birati hoće li biti heteroseksualno, homoseksualno ili biseksualno orijentirana, iako se već time upada u proturječje, kad niječu mogućnost prelaska od homoseksualnosti na heteroseksualnost. Unatoč službenom stavu Američkog psihijatrijskog društva i Svjetske zdravstvene organizacije, mnogi znanstvenici i dalje smatraju da je homoseksualnost anomalija koju nastoje prevenirati i liječiti.⁵ Naime, prije promjene iz 1973. godine u znanstvenim se krugovima uglavnom davalo psihoanalitičko tumačenje homoseksualnosti, prema kojem homoseksualnost proizlazi iz traumatičnih iskustava u djetinjstvu koja zaustavljaju razvoj seksualnosti u djetetu. Za samoga je Freuda homoseksualnost bila znak nezrelosti, odnosno simptom nekog nerazriješenog psihičkog konflikta, dok su je njegovi učenici smatrali pravom bolešću, ukoliko se radi o strahu od osobe različitog spola (Sandor Rado) ili rezultatom obiteljskog problema (Irving Bieber⁶). Paralelno s naporima da se homoseksualnosti pošto-poto izmijeni značenje pod pritiskom i uplivom izvanznanstvenog okruženja, i u znanstvenom je svijetu bilo pokušaja da se opravdaju ta nadiruća nova stajališta. Neki su se upirali dokazati genetički ili biološki temelj homoseksualnosti, koji međutim do danas nije pronađen ni znanstveno dokazan. Drugi su pokušali graditi teoriju tzv. *konstruktivizma*, prema kojoj bi seksualna orijentacija bila konstruirana, građena, prema društvenoj i kulturalnoj matrici koja se pak mijenja u prostoru i

⁴ Radi se o vrlo poznatim i svjetski utjecajnim priručnicima i klasifikacijama bolesti i psihičkih smetnji: DSM = *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* Američkog psihijatrijskog društva; ICD = *International Classification of Diseases* Svjetske zdravstvene organizacije.

⁵ Zanimljiv je podatak da je u istraživanju među američkim psihijatrima 1977. godine (dakle četiri godine nakon što je Američko psihijatrijsko društvo odlučilo homoseksualnost isključiti iz klasifikacije spolnih poremećaja) pokazalo da 69% njih nastavlja smatrati da se tu ne radi o jednostavnoj varijanti spolnosti, nego o poremećaju patološke naravi. Usp. Harold LIEF, *Sexual Survey Number 4: Current Thinking on Homosexuality*, u: *Medical Aspects of Human Sexuality*, 11 (1977.) 2, 110-111. Vrijedi također zabilježiti da još u 5. izdanju utjecajnog američkog manuala: Harold KAPLAN – Benjamin SADOCK, *Comprehensive Textbook of Psychiatry*, Baltimore, 1989., stoji tvrdnja da je homoseksualnost rezultat nesavršenog psihoseksualnog razvoja. Usp. Bartholomew KIELY, *Homosexuality: science, morality and discipline*, u: *Seminarium*, 47 (2007.) 3, 689-693.

⁶ Irving Bieber, Freudov učenik i slijednik, tvrdi da rezultati psihoanalitičke terapije homoseksualnih osoba daju razloga za optimizam i da su mnogi po toj terapiji, ako su bili dobro motivirani, postajali heteroseksualci. Usp. Irving BIEBER, *Homosexuality: a psychoanalytic study of male homosexuals*, New York, 1962. Slično su po svom iskustvu provođenja terapije tvrdili i poznati psihoanalitičari Carl Ramson Rogers i René Árpád Spitz.

vremenu, čemu se protivi *esencijalizam* koji tvrdi da seksualna orijentacija pripada ljudskoj naravi, i zato je objektivna, izvankulturalna i izvanvremenska. Najozbiljnije je, čini se, ipak ono znanstveno motrište koje homoseksualnost nastoji proučavati u *cjelovitosti* toga fenomena, uzimajući u obzir više mogućih čimbenika: *biološke* (ali ne kao one koji definitivno određuju seksualnu orijentaciju, nego kao one koji samo mogu predisponirati), *psihološke* (kvaliteta ljudskih odnosa od rođenja, posebno u obitelji) te *socijalne i kulturalne* čimbenike (pripadnost i pritisak društvene skupine). Ta se tri područja dakle ozbiljno uzimaju u obzir i međusobno su povezana, bilo da je riječ o pojavi homoseksualne sklonosti kod neke osobe bilo da je riječ o izlječivosti ili neizlječivosti te pojave u konkretnim slučajevima.⁷

Zbog svih tih čimbenika suvremenog doba kao i takvog društvenog, kulturalnog i političkog okruženja, na globalnoj ili lokalnoj razini, pojava homoseksualnosti u današnje vrijeme izaziva prilične i dubinske nedoumice, upite i nejasnoće. O tome je usprkos svemu i unatoč često oprečnim stavovima ipak potrebno progovarati, jer iza te pojave stoje ljudi, osobe sa svojim ljudskim dostojanstvom i, ako su vjernici, kršćanskim dostojanstvom o kojima Crkva vodi posebnu pastirsku skrb.⁸ Crkva dakle, kao mudra pronositeljica i promicateljica vrijednosti kroz povijesna stoljeća, poznaje jako dobro i u svjetlu Božje objave promatra ljudsku narav i ljudsko dostojanstvo.

Kad su u pitanju homoseksualne osobe »važno je dakle razlikovati one koji trpe neželjenu homoseksualnost od onih koji su je slobodno izabrali i možda se čak njome hvale i prakticiraju je po svaku cijenu, čak i s djecom. Oni stvaraju čitavu homoseksualnu kulturu (*gay culture*), određen način života i mišljenja, modu«⁹. Upravo je stvaranje te »homoseksualne kulture« i agresivno kreiranje »mode« ono s čime se Crkva ne može i neće nikada složiti. Ona ne može odustati od naviještanja objavljene Božje istine o čovjeku, ali isto tako ni od naravnog zakon koji je Stvoritelj utkao u svakog čovjeka.¹⁰ Vjerna Objavi

⁷ Usp. Giuseppe VERSALDI, Implicazioni psicologiche dell'Istruzione *In continuità* del 4 novembre 2005, u: *Periodica de re canonica*, 95 (2006.) 3, 452-454.

⁸ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDELI, *Homosexualitas problema*. Epistula ad universos catholicae Ecclesiae episcopos de pastoralis personarum homosexualium cura (1. X. 1986.), u: AAS, 79 (1987.) 5, 543-554.

⁹ Usp. Daniel ANGE, *Tvoje tijelo stvoreno za ljubav*, Đakovo, 2003., 117. Autor kompetentno i s punim poštovanjem, ali i s velikom željom da pomogne osobama kojih se tiče homoseksualno ponašanje, govori o toj problematici. Iznosi i konkretne primjere patnje takvih osoba, kao i mogućnosti izlječenja, odnosno restitucije u redovito heteroseksualno stanje (107-148).

¹⁰ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUKU VJERE, *Promišljanja u svezi sa zakonskim prijedlozima o priznavanju zajednica osoba istoga spola*, Split, 2003., br. 2-4; zaključak, br. 11.

i Tradiciji, Crkva promiče cjelovitu i ispravnu kršćansku antropologiju. Naime, o tome kakvu tko sliku ima o čovjeku ovisi i pristup kompleksnom fenomenu seksualnosti, bilo heteroseksualnosti bilo homoseksualnosti. Sasvim je pak jasno da je na temelju biblijske antropologije isključena svaka hipoteza o antropološkoj opravdanosti homoseksualnog djelovanja, koje je moguće opravdati tek kada spolnost izgubi svoje autentično i duboko značenje. Izvorno je govor o spolnosti ustvari govor o ženidbi između muške i ženske osobe (prema poimanju ženidbene privole u kan. 1057 § 2) i mogućnosti nastajanja novog života.¹¹

Bez tih pretpostavki teško je razumjeti i promišljanje koje slijedi, a tiče se delikatnog pitanja kanonske prikladnosti za klerički stalež osoba s istospolnim nagnućem.¹² Govorimo ovdje o fazi pripreme na klerički stalež koje se događa u sjemeništu, a osobe koje se u sjemeništu na to pripremaju obično nazivamo svećeničkim kandidatima premda je poznato, pravno govoreći, da se u klerički stalež ne ulazi prezbiterskim ređenjem, nego već đakonskim. Možemo zato postaviti pitanje: Mogu li svećenički kandidati ili kandidati za svete redove s homoseksualnim sklonostima postati klerici i posvećeni službenici ili su *a priori* isključeni iz toga staleža? Nimalo jednostavno pitanje, a još je teži odgovor! Ako se ne želimo svesti na razinu medijskih, često senzacionalističkih, napisa te ozbiljno i znanstveno objektivno tražiti odgovor na postavljeno pitanje, morat ćemo razmotriti taj predmet s raznih gledišta i pristupiti mu interdisciplinarno. Ako govorimo o kanonskoj prikladnosti za klerički stalež, morat ćemo uzeti u obzir kanonsko pravo, koje pak svoje temelje ima u provjerenoj katoličkoj teologiji i naučavanju Katoličke crkve. Upravo je takav interdisciplinarni pristup toj problematici zauzela i Kongregacija za katolički odgoj kada je, želeći osvijetliti postavljeno pitanje 4. studenoga 2005. godine o tome izdala svoju Uputu ili Instrukciju¹³ s početnim riječima: »In continuità...« i pod nazivom *Uputa Kongregacije za katolički odgoj o kriterijima prosuđivanja zvanja osoba s*

¹¹ Usp. Ivan FUČEK, *Obnova braka i obitelji prema učenju Humanae vitae 30 godina nakon (1968. – 1998.)*, Zagreb, 1998., 54, 62.

¹² Ovdje govorimo o homoseksualnom nagnuću ili sklonosti bez ulaženja u stručnu problematiku značenja tih izraza, a još manje razlikovanja »pravih« homoseksualaca od onih osoba koje imaju takva nagnuća, odnosno sklonosti.

¹³ U ovom radu upotrebljavamo hrvatski izraz »uputa« prema službenom crkvenopravnom hrvatskom nazivlju, a ne »instrukcija«. Naime, radi se o hrvatskom prijevodu *Zakonika kanonskog prava* (izd. 1996.) koji latinski naziv *instructiones* u kan. 34 prevodi hrvatskim nazivom »upute«, koje se razlikuju od općih odluka (*decreta generalia* – kan. 29). Upute (*instructiones*) naime nisu zakoni, nego »tumače propise zakona« te »razlažu i određuju obvezatne načine njihove provedbe« (kan. 34, § 1). »Upute su dio općih provedbenih odluka. One, naime, kako kaže kan. 34, § 1, *tumače*, odnosno razjašnjavaju (*declarant*) propise zakona, *razlažu i određuju (determinant)* obvezatne načine njihove provedbe, a

*homoseksualnim sklonostima s obzirom na njihovo pripuštanje u sjemenište i svetim redovima.*¹⁴

1. Uputa *In continuità* Kongregacije za katolički odgoj iz 2005. godine

Uputa je nastala na višekratno traženje biskupa cijelog svijeta, osobito prigodom *ad limina*, također i na traženje odgojitelja kandidata za klerički stalež i odgovornih za duhovna zvanja koji su se susretali s problemima koji su nastajali zbog homoseksualnih sklonosti kandidata za svete redove, ali i zbog ponašanja nekih klerika koji su pokazivali takve sklonosti. Bilo je dakle potrebno ponovno dozvati u svijest da je homoseksualnost uvijek bila jedna od poteškoća, zajedno s ostalima, koja priječi pristup svetim redovima. Osim toga, u nekim se dijelovima Crkve uvukao stanoviti permisivizam, pa se počelo razmišljati da bi kandidati koji pokazuju takve sklonosti mogli ipak biti pripušteni ređenju ukoliko bi na sebe preuzeli obvezu savršene uzdržljivosti do kraja života. Praksa je međutim pokazala da to nije bilo dobro jer bi takvi klerici pokazivali znakove snažne psihičke napetosti koja ograničava njihovu duhovnu energiju, pastoralnu zauzetost i dobre odnose s ljudima u pastoralnom radu. Neki su pripadnici kleričkog staleža čak postali pobornici tzv. *gay culture*, a neki svojim nepriličnim ponašanjem i seksualnim iskustvima izazvali skandale i nemir u crkvenoj zajednici. Sve su to razlozi nastanka ove Upute, koja nije nastala u jednom dahu niti kao reakcija na neki događaj, nego je godinama bila pripremana i studirana, a u njezinoj pripravi Kongregacija za katolički odgoj konzultirala je i ostale dikasterije Svete Stolice, Kongregaciju za nauk vjere, Kongregaciju za bogoštovlje i stegu sakramenata, Papinsko vijeće za zakonske tekstove.¹⁵ Iako papa Benedikt XVI. nije ovu Uputu odobrio *in forma specifica* pa, prema mišljenju crkvenih pravnika, nema snagu proglašene-

daju se onima koji su dužni brinuti se za provedbu zakona i obvezuju ih«, Jure BRKAN, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, Makarska, 1997., 98-99.

¹⁴ CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *Instructio circa criteria ad vocationes discernendas eorum qui inclinantur ad homosexualitatem, intuitu eorundem admissionis ad Seminarium et ad Ordines Sacros* (4. XI. 2005.), u: AAS, 97 (2005.) 11, 1007-1013. Također pod naslovom »Istruzione circa i criteri di discernimento vocazionale riguardo alle persone con tendenze omosessuali in vista della loro ammissione al seminario e agli ordini sacri« Uputa je objavljena i u: *L'Osservatore Romano*, 30. XI. 2005., 5. Papa Benedikt XVI. odobrio je tu Uputu 31. kolovoza 2005. godine i odredio njezino objavljivanje. Na spomendan sv. Karla Boromejskoga, zaštitnika sjemeništa, 4. studenoga 2005. potpisao ju je prefekt Kongregacije za katolički odgoj kard. Zenon Grocholewski i tajnik Michael Miller.

¹⁵ Usp. Tony ANATRELLA, *Riflessioni sul Documento*, u: *L'Osservatore Romano*, 30. XI. 2005., 5-6.

nog zakona u pravnom smislu riječi,¹⁶ tako da se ne može tvrditi da je ovim uvedena neka nova *smetnja (impedimentum)* za ređenje,¹⁷ Papa, vrhovni zakonodavac u Crkvi, ipak ju je odobrio u jednostavnom obliku (*in forma simplici*) i naredio da se objavi. To znači da Uputa ima normativnu vrijednost i da u Katoličkoj crkvi treba biti savjesno obdržavana. Uputu *In continuità* trebaju obdržavati oni koji u Crkvi imaju odgovornost za pripuštanje kleričkom staležu: mjerodavni dijecezanski biskupi i mjerodavni viši redovnički poglavari (usp. kan. 1029), ali i oni koji aktivno sudjeluju u odgoju za klerički stalež i pozvani su, na kraju formativnog puta, donijeti svoju prosudbu o prikladnosti kandidata (poglavari u sjemeništu i posebno svjedočanstvo rektora: usp. kan. 1051, br. 1) te ju pismeno predočiti mjerodavnom dijecezanskom biskupu, odnosno mjerodavnom višem redovničkom poglavaru.

Sama se Uputa *In continuità*, osim uvoda i zaključka, sastoji od triju dijelova: 1. afektivna zrelost i duhovno očinstvo; 2. homoseksualnost i služba koja proizlazi iz svetog reda; 3. prosuđivanje prikladnosti kandidata od strane Crkve. Već se u samom uvodu ističe cilj ove Upute i postavljaju se granice. Kaže se naime da se u njoj neće razmatrati sva pitanja vezana uz afektivnost i seksualnost, o kojima treba pažljivo voditi računa tijekom sjemenišne formacije, nego da sadržava norme o sasvim posebnom pitanju koje u sadašnjem času postaje »sve hitnije«, a glasi: treba ili ne treba pripustiti u sjemenište a zatim i svetim redovima kandidate koji imaju »duboko ukorijenjene homoseksualne sklonosti«^{18?}

¹⁶ Usp. kann. 7-8 o proglašenju crkvenih zakona.

¹⁷ Usp. Ladislav ÖRSY, Letters. Truth of the Law, u: *America*, 194 (2006.) 10, 29. Ukoliko bi naime mjerodavni biskup, odnosno mjerodavni redovnički poglavar ostao u sumnji je li kandidat prikladan (*idoneus*) za primanje redova, »neka ga ne redi« (kan. 1052, § 3). Pripuštanje ređenju u tom bi slučaju bilo nedopušteno (*illicite*). Usp. Gianfranco GHIRLANDA, Gli omosessuali e l'ammissione al sacerdozio. Aspetti canonici, u: *La Civiltà Cattolica*, 158 (2007.) 1, 443. Ako bismo propis kan. 1052, § 3 htjeli primijeniti na slučaj pripuštanja svetom redu kandidata s duboko ukorijenjenim homoseksualnim sklonostima, moglo bi se zaključiti da bi i u tom slučaju pripuštanje ređenju bilo nedopušteno. No, mogla bi se eventualno sudskim putem pobijati valjanost takva ređenja ako se može dokazati da kandidat nije samo bio neprikladan za sveti red nego i pravno nesposoban primiti ga, ili nevaljanost ređenja – ako je sasvim očita i ne traži dodatno dokazivanje – proglasiti upravnom odlukom (usp. kan. 290, br. 1). Treba međutim naglasiti da predmet upute *In continuità* nije pravna nesposobnost (*incapacitas*) kandidata s duboko ukorijenjenim homoseksualnim sklonostima za ređenje, nego njegova neprikladnost (*inidoneitas*) da bude pripušten svetom redu jer »nikako ne treba zanemariti negativne posljedice koje mogu proizići iz takva ređenja« (br. 2).

¹⁸ U izvornom talijanskom tekstu izraz glasi: »tendenze omosessuali profondamente radicate«. O tom izrazu i njegovu značenju vidi u: Gianfranco GHIRLANDA, Gli omosessuali e l'ammissione al sacerdozio. Aspetti canonici, 437-438.

Posvećeni se službenik, pojašnjava Uputa, suobličuje Kristu, Glavi, Pastiru i Zaručniku Crkve.¹⁹ Zato čitav život zaređenog službenika mora biti prožet darom posvemašnjeg predanja Crkvi i vjerodostojnom pastoralnom ljubavlju. U toj činjenici Kongregacija za katolički odgoj vidi razlog da kandidat za kleričku službu dostigne potrebnu afektivnu zrelost. Jedino mu razvijena afektivna zrelost omogućava ispravan odnos prema svim osobama, muškarcima i ženama, što mora ići paralelno s razvijanjem pravog značenja duhovnog očinstva u odnosu na crkvenu zajednicu koja će mu biti povjerena.

U svjetlu toga crkvenog učenja Uputa *In continuità* u drugom, središnjem naslovu progovara o homoseksualnosti i zaređenom službeniku Crkve, dajući kriterije razlikovanja. Pozivajući se na *Katekizam Katoličke Crkve*,²⁰ Uputa ističe da treba najprije razlikovati između homoseksualnih čina i homoseksualnih sklonosti. Kad su u pitanju čini, učenje je Crkve, temeljeno na Svetom pismu, da su takvi čini teški grijeh, a Tradicija ih je trajno držala u sebi nemoralnima i protivnima naravnom zakonu, zbog čega ne mogu ni u kojem slučaju biti odobreni. Što se pak tiče sklonosti, i one su objektivno neuredne i često za osobe takvih sklonosti znače kušnju. Takve se osobe, naglašava Uputa, treba prihvatiti s poštovanjem i osjetljivošću te se prema njima mora izbjegavati »svaki znak nepravedne diskriminacije« (br. 2). Pozvane su u svom životu ostvariti Božju volju i svoje poteškoće na koje mogu naići ujediniti sa žrtvom križa Gospodinova.²¹

Slijedi zatim središnji dio broja 2, ali i cijele Upute, gdje se najprije postavlja tvrdnja i zatim daje kriterij za postupanje kad su u pitanju kandidati za klerički stalež:

Tvrdnja glasi: »Crkva ne može pripustiti u sjemenište i svetim redovima one koji prakticiraju homoseksualnost, koji pokazuju duboko ukorijenjene homoseksualne sklonosti ili podržavaju tzv. *gay kulturu*.«

¹⁹ Za tu se temeljnu tvrdnju o identitetu svećeničke službe u okviru naglašene kristocentričnosti, koja upravo zato zahtijeva afektivnu zrelost, i pretpostavlja duhovno očinstvo, Uputa poziva na apostolsku pobudnicu: IVAN PAVAO II., Pastores dabo vobis, br. 16 i 22, u: AAS, 84 (1992.) 7, 681-682, 691. Osobito je naglašen tekst iz br. 22: »Svećenik je pozvan da bude živa slika Krista zaručnika Crkve (...) On je, dakle, pozvan u svom duhovnom životu oživljavati ljubav Krista Zaručnika prema Crkvi zaručnici. Njegov život treba biti prosvjetlivan i usmjeravan i tim zaručničkim vidom koji od njega zahtijeva biti svjedokom Kristove zaručničke ljubavi.«

²⁰ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994. br., 2357-2359.

²¹ U opisivanju pojma »sklonost« Uputa se poziva na dokumente: KONGREGACIJA ZA NAUK VJERĀ, *Persona humana. Izjava o nekim pitanjima seksualne etike* (29. XII. 1975.), Zagreb, 2003.; *Homosexualitas problema. Pismo svim biskupima Katoličke crkve o pastoralnoj skrbi za homoseksualne osobe* (1. X. 1986.); *Promišljanja u svezi sa zakonskim prijedlozima o priznavanju zajednica osoba istoga spola* (3. VI. 2003.).

Kriterij, koji slijedi odmah nakon te tvrdnje, temelji se na razlikovanju između *duboko ukorijenjenih homoseksualnih sklonosti* i takvih sklonosti koje su *prolazne* naravi. Kako je naime već sasvim vidljivo iz postavljene tvrdnje, osim onih koji vrše homoseksualne čine i koji podržavaju tzv. *gay kulturu*, također i osobe s duboko ukorijenjenim seksualnim sklonostima ne mogu biti pripuštene u sjemenište ni ređene. Što se pak tiče osoba čije su homoseksualne težnje izraz problema prolazne naravi, takve sklonosti moraju biti potpuno nadvladane *barem tri godine prije* đakonskog ređenja. Uputa pritom za takve prolazne sklonosti navodi primjer još nezavršene adolescencije, ali se tome mogu dodati i drugi mogući slučajevi kao što su npr. homoseksualni čini u stanju pijanstva, u posebnim životnim okolnosti kao npr. dugotrajan boravak u zatvoru, stjecanje neke koristi: moralne (prema nadređenima) ili materijalne (za novac) itd.

Naglašava se zatim (br. 3) da Crkva ima pravo i obvezu *prosudivati prikladnost* kandidata za klerički stalež te se pritom poziva na kan. 1029 *Zakonika kanonskog prava* (ZKP) i kan. 758 *Zakonika kanona istočnih Crkava* (ZKIC).²² U svećeničkom su pozivu naime na djelu dva nerazdvojna elementa: Božji dar i čovjekova odgovorna sloboda. Dar Božji prima se po Crkvi, u Crkvi i za Crkvu, a čovjek se u slobodi daruje toj Ljubavi koja ga poziva. Sama želja da netko postane posvećeni službenik (đakon, svećenik²³) nije dostatna jer samo po sebi ne postoji pravo da netko bude zaređen. Crkva je mjerodavna odrediti uvjete i svojstva za primanje sakramenata, pa tako i sakramenta svetog reda, te *prosudivati* ispunjavaju li kandidati postavljene uvjete i jesu li u posjedu traženih kvaliteta za svete redove. Stoga je od temeljne važnosti *formacija za svećenički poziv* u sjemeništu, koja komplementarno obuhvaća četiri dimenzije:

²² Usp. ZKP, kan. 1029: »Neka se rede samo oni koji, pošto se sve razmotri, prema razboritom sudu vlastita biskupa ili mjerodavnog višeg poglavara, imaju cjelovitu vjeru, koji, vođeni ispravnom nakanom, imaju potrebno znanje, uživaju dobar glas, bespriječna su ponašanja i prokušanih vrlina te imaju druge tjelesne i duševne osobine primjerene redu koji treba da prime«; ZKIC, kan. 758 § 1: »Da se netko može dopušteno zaređiti, traži se: 1. primitak miropomazanja; 2. čudoređe, tjelesna i duševna svojstva koja odgovaraju svetom redu koji treba da primi; 3. dob koju propisuje pravo; 4. potrebno znanje; 5. primanje nižih redova po odredbi krajevnog prava vlastite samosvojne Crkve; 6. održavanje međurazmaka koje propisuje krajevno pravo«. ZKIC, kan. 758 § 2 govori o tome da kandidat ne smije biti spriječen smetnjama za primanje ili vršenje svetih redova o kojima se govori u kan. 762, a kan. 758 § 3 propisuje da se za primanje oženjenih za svete redove održava krajevno pravo vlastite samosvojne Crkve ili posebne odredbe koje je donijela Apostolska Stolica.

²³ Ovdje se ima u vidu redoviti formativni put prema svećeničkom pozivu, kojemu najprije prethodi đakonsko ređenje, a nakon najmanje šestomjesečnog vršenja đakonske službe (kan. 1031, § 1), može se pristupiti prezbiterском ređenju. No, ono što se u uputi *In continuità* govori o đakonskom ređenju jednako vrijedi bilo da je riječ o đakonatu koji vodi prema prezbiteratu bilo o trajnom đakonatu.

općeljudsku, duhovnu, intelektualnu i pastoralnu. U kontekstu eventualne homoseksualne sklonosti, osobito je važno prije đakonskog ređenja utvrditi razinu općeljudske formacije i dostignutog stupnja afektivne zrelosti kandidata. U prosudbi opće prikladnosti i postojanja stvarnih kvaliteta za sveti red *biskup i viši redovnički poglavari imaju osobnu odgovornost* te prije ređenja o tome moraju doći do moralne sigurnosti. Ako biskup i viši redovnički poglavari nemaju te moralne sigurnosti ili imaju sumnje u prikladnost kandidata, ne smiju ga pripustiti ređenju.

U prosudbi i prepoznavanju prikladnosti pomaže im osobito kvalificirano i utemeljeno *mišljenje sjemenišnih poglavara i odgojitelja*, na prvom mjestu *rektor sjemeništa* ima ozbiljnu i odgovornu obvezu prosuditi napredak i prikladnost kandidata za svete redove, ali i ostali odgojitelji u sjemeništu. U prosuđivanju prikladnosti također ima važnu ulogu i duhovnik, tvrdi Uputa *In continuità*, prema je on vezan tajnom i predstavlja Crkvu na unutarnjem području (*in foro interno*). Duhovnik mora u razgovorima s kandidatom za klerički stalež odgovorno, otvoreno i jasno, podsjećati na zahtjeve Crkve s obzirom na čistoću i afektivnu zrelost koja se traži za posvećenu službu, te pomoći kandidatu da sâm prosudi je li u posjedu tih traženih kvaliteta. Uputa je u odnosu na ulogu duhovnika, pa i ispovjednika, vrlo jasna: »U slučaju da neki kandidat prakticira homoseksualnost ili pokazuje duboko ukorijenjene homoseksualne sklonosti, njegov ga je duhovnik, ali isto tako i njegov ispovjednik, u savjesti dužan odvratiti od nastavka puta prema ređenju.« S druge strane Uputa zahtijeva od budućih klerika da budu otvoreni i da imaju povjerenje u svoje sjemenišne poglavare kojima su biskupi i viši redovnički poglavari u ime Crkve povjerali njihovu formaciju za posvećene službenike. Traži od kandidata da u svom ponašanju budu iskreni, jer bi skrivanje ili izobličavanje istine bilo protivno samom duhu takve formacije, odanosti i raspoloživosti koja treba resiti onoga tko smatra da je pozvan služiti Kristu i njegovoj Crkvi u kleričkoj službi. Uputa je sasvim izričita kad kaže: »Bilo bi teško nepoštenje da kandidat sakrije vlastitu homoseksualnost samo da bi, bez obzira na sve, pristupio ređenju.«

U zaključku uputa *In continuità* još jednom ističe potrebu da biskupi i viši redovnički poglavari izvrše pažljivu prosudbu kandidata za ređenje u svjetlu ministerijalnog svećeništva i u suglasnosti s naučavanjem Crkve. Njima, ali i biskupskim konferencijama, povjerava se vjerno obdržavanje ove Upute za dobro samih kandidata, ali i za dobro Crkve koja treba ne bilo kakve, nego posvećene službenike prikladne za tu službu i istinske pastire.

2. Nosive točke i momenti upute *In continuità*

Da bismo u tekstu upute *In continuità* mogli uočiti nosive točke i momente s normativnim posljedicama za postupanje kad su u pitanju kandidati za klerički stalež s homoseksualnim sklonostima, potrebno je da u tekstu Kongregacije za katolički odgoj uočimo trostruki pristup: teološko-eklezijalni, psihološki i kanonski.

2.1. Teološko-eklezijalni pristup

Teološko-eklezijalni pristup upute *In continuità* zapravo i nije teško uočiti jer se, možemo reći, iščitava već iz prve rečenice, čak i iz prvih riječi »u kontinuitetu«. Te početne riječi ukazuju da Kongregacija želi utemeljiti svoja stanovišta i norme na konstantnom i neprekidnom učenju Crkve, pa se zato odmah na početku poziva na učenje Drugoga vatikanskog koncila o svećeničkoj formaciji u dekretu *Optatam totius*. Navodi se zatim Biskupska sinoda iz 1990. godine koja je razmatrala pitanje formacije budućih svećenika, a plod je te sinode postsinodalna apostolska pobudnica pape Ivana Pavla II. *Pastores dabo vobis*.²⁴ Podsjeća da je i sama Kongregacija za katolički odgoj također izdala više dokumenata o tome, od kojih je najznačajniji *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, od prvog izdanja 6. siječnja 1970. godine²⁵ pa dosad važećeg od 19. ožujka 1985. godine,²⁶ dok su biskupske konferencije pozvane izraditi i izdati za svoje područje svoj nacionalni *Ratio fundamentalis*.²⁷

No, osim dokumenata o svećeničkom odgoju i obrazovanju, odnosno o formaciji za posvećene službenike i klerički stalež, za ovo su posebno pitanje važni oni interventi Svete Stolice koji pokazuju stabilnost i dosljednost učenja Katoličke crkve općenito o ljudskoj seksualnosti i posebno o homoseksualnosti. O tom je pitanju Kongregacija za nauk vjere više puta intervenirala i izda-

²⁴ IVAN PAVAO II., *Pastores dabo vobis – Dat ću vam pastire. Apostolska pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji (formaciji) u sadašnjim prilikama* (25. III. 1992.), Zagreb, 1992.

²⁵ SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, u: AAS, 62 (1970.) 7, 321-384.

²⁶ SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, u: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_19850319_ratio-fundamentalis_it.html (1. III. 2012.).

²⁷ Za naše područje »biskupi su usvojili završni tekst dokumenta 'Ratio fundamentalis nationalis Croatiae' nakon što su u njega uvršteni prijedlozi s prethodnih zasjedanja. Radi se o temeljnom dokumentu za odgoj i obrazovanje svećeničkih kandidata na području Hrvatske biskupske konferencije. Dokument se upućuje Kongregaciji za katolički odgoj na odobrenje«, TAJNIŠTVO HRVATSKE BISKUPŠKE KONFERENCIJE, Priopćenje s 44. plenarnog zasjedanja Hrvatske biskupske konferencije, Zagreb, 17. do 19. travnja 2012., u: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=141086> (24. IV. 2012.).

vala svoje dokumente, od kojih su vrijedni spomena oni najznačajniji: *Persona humana. Izjava o nekim pitanjima seksualne etike* (29. XII. 1975.), *Homosexualitatis problema. Pismo svim biskupima Katoličke crkve o pastoralnoj skrbi za homoseksualne osobe* (1. X. 1986.) te *Promišljanja u svezi sa zakonskim prijedlozima o priznavanju zajednica osoba istoga spola* (3. VI. 2003.).

Svi ti dokumenti odražavaju jednu te istu teološku liniju: Bog je stvorio čovjeka i upisao u njega, kao krunu svoga stvorenja, prirodni zakon koji je stalan te se ne može mijenjati prema povijesnim, kulturalnim ili inim mijenama. Nadalje, Bog Stvoritelj stvorio je čovjeka na svoju sliku, i to kao muško i žensko da u komplementarnosti spolova bude potpuni čovjek (Post 1,27) te nikome od stvorenih bića nije i neće biti dano da po svojoj volji mijenja ni zakonitost upisanu u ljudsku narav ni objavljenu istinu. »Krivo, dakle, mnogi danas tvrde da ni u ljudskoj naravi ni u objavljenu zakonu nije moguće pronaći apsolutnu i nepromjenljivu normu za pojedinačno djelovanje, osim norme koja se izražava kao opći zakon ljubavi i poštivanja ljudske osobe. Da bi dokazali svoju tvrdnju, oni smatraju da u tzv. normama naravnoga zakona ili u zapovijedima Svetoga pisma više treba gledati izražaje izvjesne kulture u točno određenom povijesnom vremenu.«²⁸ Izmakne li se taj biblijski i teološki temelj, izgubi li se iz vida cjelovita kršćanska antropologija, postavi li se u pitanje opstojnost nepromjenljivih zakona upisanih unutar elemenata koji tvore ljudsku narav i koji se pokazuju jednakima kod svih razumnih bića, na čemu možemo graditi dostojanstvo čovjeka i uopće ljudske vrednote kao takve? Zadovoljavajućeg i cjelovitog odgovora do danas nema, i zato Crkva ustraje na svojem vjekovnom učenju istine o Bogu i čovjeku, te ne može drugo negoli ostati vjerna Objavi, Tradiciji i provjerenom Učiteljstvu. Stoga ne treba nikoga čuditi kad na toj matrici u *Katekizmu Katoličke Crkve* čitamo i ovakve tvrdnje: »Homoseksualnost označava odnose između muškaraca ili žena koji osjećaju spolnu privlačnost, isključivu ili pretežitu, prema osobama istoga spola. Očituje se u vrlo različitim oblicima kroz vjekove i u različitim kulturama. Njezin psihički nastanak ostaje velikim dijelom neprotumačiv. Oslanjajući se na Sveto pismo, koje ih prikazuje kao teško izopačenje,²⁹ Predaja je uvijek tvrdila da su 'čini homoseksualni u sebi neuredni'. Protive se naravnom zakonu. Oni spolni čin zatvaraju daru života. Ne proizlaze iz prave čuvstvene i spolne komplementarnosti. Ni u kojem slučaju ne mogu biti odobreni« (br. 2357).

²⁸ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Persona humana. Izjava o nekim pitanjima seksualne etike*, br. 4.

²⁹ U popratnoj bilješci upućuje se na sljedeća biblijska mjesta: Post 19,1-29; Rim 1,24-27; 1 Kor 6,10; 1 Tim 1,10.

U sljedećem br. 2358 nailazimo međutim na izraz »duboko ukorijenjene seksualne sklonosti«, koji je prenesen i u tekst upute *In continuità*: »Nemali broj muškaraca i žena pokazuju *duboko ukorijenjene* homoseksualne sklonosti. Ovo nagnuće, objektivno neuredno, predstavlja za većinu njih kušnju.« Taj tekst međutim nalazimo u br. 2358 hrvatskog prijevoda *Katekizma Katoličke Crkve* iz 1994. godine,³⁰ a isti je tekst ostao i u *editio typica latina* iz 1997. godine,³¹ te je terminologija temeljito promijenjena u odnosu na *editio non typica* iz 1992. godine, gdje je to mjesto glasilo drukčije: »Nemali broj muškaraca i žena pokazuju *urođene* homoseksualne sklonosti. Ne biraju oni svoje homoseksualno stanje; ono za većinu njih predstavlja kušnju.« Izraz »urođene« preuzet je u netipskom izdanju *Katekizma* iz 1992. godine iz izjave *Persona humana*, br. 8, koji se ovako izrazio o homoseksualnosti: »Unatoč trajnu naučavanju Učiteljstva i ćudorednu osjećanju kršćanskog naroda, neki su u naše dane, polazeći od zapažanja psihološke naravi, počeli popustljivo suditi ili čak posve opravdavati homoseksualne odnose kod nekih osoba. Oni među homoseksualcima razlikuju, i čini se ne bez razloga, one čija je sklonost *prolazna*, jer je plod lošeg odgoja, nedostatka normalnoga seksualnog razvoja, navike, zlih primjera i drugih sličnih uzroka, i homoseksualce koji su naprosto takvi zbog neke vrsti *urođene* sklonosti ili bolesne konstitucije za koju se smatra da je neizlječiva.«³² Uočavamo da izjava *Persona humana* razlikuje *urođenu* i *prolaznu* homoseksualnu sklonost, dok – vjerna tipskom izdanju *Katekizma Katoličke Crkve* iz 1997. godine – uputa *In continuità* u br. 2 razlikuje *duboko ukorijenjenu* i *prolaznu* homoseksualnu sklonost.³³ Zašto je došlo do terminološke promjene? Zbog krivih

³⁰ »Nemali broj muškaraca i žena pokazuju *duboke homoseksualne težnje* (emfaze su naše). Ne biraju oni svoje homoseksualno stanje; ono za većinu njih predstavlja kušnju«, *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., 579. Commissione Interdicasteriale per il Catechismo della Chiesa Cattolica potvrdila je hrvatski prijevod i odobrila tiskanje 6. VII. 1994. godine.

³¹ Papa Ivan Pavao II. proglasio je *editio typica latina Katekizma Katoličke Crkve* apostolskim pismom *Laetamur magnopere* (15. VIII. 1997.). IOANNES PAULUS II, *Laetamur magnopere*. *Typica Latina editio catholicae Ecclesiae Catechismi foras datur*, u: AAS, 89 (1997.) 12, 819-821. Na početku apostolskog pisma papa objašnjava razloge tipskog izdanja: »Laetamur magnopere in lucem prodire typicam Catechismi catholicae Ecclesiae Latinam editionem, quae a Nobis hisce Apostolicis Litteris approbatur atque promulgatur, quaeque sic fit memorati Catechismi decretoria scriptio. Hoc accidit circiter annis quinque postquam Apostolica emissa est Constitutio *Fidei depositum* die xi mensis Octobris anni MCMXCII, quae, tricésima occurrente anniversaria memoria aperti Concilii Vaticani II, primum Catechismi textum Gallica lingua exaratum in orbem induxit.«

³² Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Persona humana*. *Izjava o nekim pitanjima seksualne etike*, 14.

³³ Neki autori s psihološkog i psihoterapijskog motrišta »duboko ukorijenjene« homoseksualne sklonosti izjednačuju sa *strukturalnom* homoseksualnošću, dok »prolazne« homoseksualne sklonosti shvaćaju kao *nestrukturalnu* homoseksualnost.

reakcija na izjavu *Persona humana* i zbog rastućeg pritiska i ideoloških borbi oko prava homoseksualnih osoba i agresivne propagande tzv. *gay* kulture, usmjerene punom ozakonjenju homoseksualne prakse i tzv. homoseksualnih brakova koje bi trebalo smatrati normalnima.³⁴ Naime, ako su homoseksualne sklonosti urođene, tada osoba ne bi mogla imati alternativu ni slobodu izbora. Zato je u Pismu *Homosexualitatis problema* iste Kongregacije za nauk vjere od 1. X. 1986. godine bilo potrebno naglasiti da »i u osobama s homoseksualnim sklonostima treba priznati onu slobodu koja karakterizira ljudsku osobu i daje joj posebno dostojanstvo« (br. 11), pa su prema tome i takve osobe slobodne za izbor i moralno odgovorne, te ljudskim naporom i svjetlom Božje milosti mogu izbjeći homoseksualnu aktivnost.³⁵ To dakle vrijedi ne samo za osobe s prolaznom sklonošću, nego i za one s duboko ukorijenjenom sklonošću, što u br. 2359 potvrđuje i *Katekizam Katoličke Crkve*: »Homoseksualne osobe pozvane su na čistoću. Krepostima ovladavanja sobom, odgojiteljicama nutarnje slobode, kadšto uz potporu nesebična prijateljstva, molitvom i sakramentalnom milošću, one se mogu i moraju, postupno i odlučno, približiti kršćanskom savršenstvu.«

Osim te *temeljne slobode* koja se priznaje homoseksualnim osobama, bez obzira na vrstu sklonosti, uputa *In continuità* u br. 1 daje razloge za norme koje će uslijediti u br. 2 (i koje se *de facto* temelje na kan. 1024, koji određuje da sveto ređenje može valjano primiti samo kršteni muškarac), i to razloge *teološke i eklezijalne* naravi. Te razloge Uputa otkriva polazeći od samog svećeničkog identiteta, službe i poslanja: »Prema stabilnoj Tradiciji Crkve, sveto ređenje prima valjano isključivo krštenik muškog spola. Po sakramentu Reda Duh Sveti suoblikuje kandidata Isusu Kristu za novi i specifični naslov: svećenik, naime, sakramentalno predstavlja Krista, Glavu, Pastira i Zaručnika Crkve. Zbog tog suobličenja Kristu, cijeli život posvećenog službenika mora biti prožet potpunim predanjem njegove osobe Crkvi i autentičnom pasto-

Usp. Amedeo CENCINI, Omosessualità strutturale e non strutturale. Contributo per un'analisi differenziale, u: *Tredimensioni*, 6 (2009.) 1, 31-42; 2, 131-142. Autor je redovnik reda Canossiani, odgojitelj, profesor na Papinskom sveučilištu Salesiana i Teološkom fakultetu u Veroni, te psihoterapeut. Specijalizirao je analitičku psihoterapiju i vrši psihološka savjetovanja, posebno svećeničkih i redovničkih kandidata. Od 1995. godine savjetnik (konzultor) Kongregacije za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života.

³⁴ »Zadaća je civilnog zakona zacijelo ograničenijeg opsega od zadaće moralnog zakona, ali civilni zakon ne može proturječiti ispravnom razumu, a da ne izgubi snagu obveze savjesti«, KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Promišljanja u svezi sa zakonskim prijedlozima o priznavanju zajednica osoba istoga spola*, br. 6, 13.

³⁵ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Aspetti canonici dell'Istruzione In continuità* del 4 novembre 2005, u: *Periodica de re canonica*, 95 (2006.) 3, 393-397.

ralnom ljubavlju. Kandidat za ređenje mora zato postići afektivnu zrelost. Takva ga zrelost osposobljava za uspostavljanje ispravnog odnosa prema muškarcima i ženama i razvija u njemu pravi smisao duhovnog očinstva u odnosu na crkvenu zajednicu koja će mu biti povjerena.« Kako je vidljivo, govor o kandidatu za zaređenu službu u Crkvi smješten je u okvir *sakramentalne ekonomije*,³⁶ koja se sa svoje strane temelji na simbolima upisanima u ljudsku psihologiju. Krist je na toj simboličkoj razini zaručnik, a Crkva njegova zaručnica, što je simbolizirano po svećeniku, koji djeluje *in persona Christi*, posebno u euharistiji, i koji je poput Krista muškog spola.³⁷ Na tu se simboliku više puta kasnije poziva apostolska pobudnica *Pastores dabo vobis* (br. 21-23), ujedinjujući ju sa simbolikom Glave i Pastira. Postaje stoga jasnije zašto uputa *In continuità* zahtijeva od svećeničkog kandidata da razvije *afektivnu zrelost* kako bi bio sposoban uspostaviti ispravne odnose s muškarcima i ženama, a u odnosu na zajednicu vjernika razviti istinsko *duhovno očinstvo*. Čini se da takav zahtjev od bilo kojeg svećeničkog kandidata (dakle i onog s uobičajenom heteroseksualnom sklonošću) ide prema zaključku da kandidati s homoseksualnim sklonostima, kad bi postali posvećeni službenici, posebno svećenici, ne bi bili u stanju na simboličkoj razini prikladno predstavljati Krista zaručnika Crkve niti razviti duhovno očinstvo koje se traži od svećenika, pa prema tome ne bi mogli postići onu zrelost koja se zahtijeva za prikladno vršenje svećeničke službe.³⁸ Neki tu vide jedan od važnih razloga zašto uputa *In continuità* zapravo razlikuje »duboko ukorijenjene« i »prolazne« homoseksualne sklonosti: jer se naime kod »prolazne«, ako je nadvladana tri godine prije đakonskog ređenja, ne može isključiti da kandidat za svećeništvo može razviti potrebnu afektivnu zrelost i biti osposobljen za duhovno očinstvo.³⁹

Kad se govori o afektivnoj zrelosti posvećenog službenika, dotično svećenika, osim što se pretpostavlja ona opća zrelost koja je svojstvena svakoj

³⁶ Tu sakramentalnu ekonomiju nalazimo razrađenu u Izjavi Kongregacije za nauk vjere *Inter insigniores* od 15. X. 1976. godine o isključenju žena iz ministerijalnog svećeništva. Usp. SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEL, *Inter insigniores*. Declaratio circa quaestionem admissionis mulierum ad sacerdotium ministeriale, u: AAS, 69 (1977.) 2, 98-116.

³⁷ Suprotno tomu, na simboličkoj razini »homoseksualnost označuje sekularni humanizam, kod kojega je 'jedini čovjekov Bog sam čovjek', čime se odbija prihvatiti istinska drugost Boga«, Paul M. QUAY, *Kršćansko značenje ljudske spolnosti*, Zagreb, 2008., 91.

³⁸ Usp. Ivan FUČEK, *Omosessuali nel celibato e nel matrimonio: alcuni casi*, u: *Periodica*, 83 (1994.) 2, 273-291.

³⁹ Usp. Tony ANATRELLA, *Riflessioni sul Documento*, br. 3 i 4, str. 6; Gianfranco GHIRLANDA, *Aspetti canonici dell'Istruzione In continuità* del 4 novembre 2005, 399-401, 404.

osobi koja je imala normalan psihički razvoj, od djetinjstva preko adolescencije do mladosti i odrasle dobi, ovdje se misli i na nešto specifično, što svećeničku afektivnu zrelost razlikuje od one općeljudske. Misli se naime na onu sposobnost koju svaki posvećeni službenik, i posebno svećenik, treba kroz svoju pripremu i formaciju zadobiti da je naime u stanju ne samo odreći se ženidbe i prirodnog očinstva, nego zauzvrat na dar primiti još »u većoj mjeri očinstvo u Kristu«⁴⁰. Ta je zrelost dakle usko povezana s mogućnošću življenja duhovnog očinstva, koje pak zahtijeva sposobnost samodarivanja povjerenim mu vjernicima, bez obzira na spol osoba s kojima se susreće i bez odabira posebnih simpatija. Dakle, sebedarna ljubav posvećenog službenika prema svima moguća je samo ako kod njega postoji razvijena afektivna zrelost. Suprotno tome, afektivno nezrela osoba usmjerena je najprije prema samoj sebi, nije stekla onu slobodu koja je potrebna da se daruje bez interesa. Zato u ovom kontekstu vrijedi da onaj tko pod psihoafektivnim vidom nije prikladan za život u ženidbi, nije također prikladan ni za đakonsku i svećeničku službu. To jednako vrijedi i za heteroseksualne osobe i za osobe s homoseksualnim sklonostima, s time da se ove druge, pogotovo kad im je sklonost »duboko ukorijenjena«, nalaze u još težoj i delikatnijoj situaciji da ne budu *slobodni od* (drugog spola), nego *slobodni za* (sve ljude kojima su posvećeni službenici, bez razlike, poslani služiti).⁴¹ Ispravan odnos prema osobama i muškog i ženskog spola važan je uvjet uspješnog đakonskog i svećeničkog života i djelovanja, pa zato uputa *In continuità* s pravom upozorava da ne treba podcjenjivati negativne posljedice koje mogu proizaći iz ređenja osoba s duboko ukorijenjenim homoseksualnim sklonostima.

2.2. Psihološki pristup

Dotičući afektivnu zrelost kao temelj na kojem se može graditi duhovno očinstvo posvećenih službenika, Uputa ne ostaje samo na teološkom i eklezijalnom govoru, nego se otvara prema psihološkom pristupu ovoj problematici premda

⁴⁰ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera*, br. 16,2, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008., 634 (dalje: PO). Širi tekst u kojem dolazi spomenuti izraz nalazi se u kontekstu govora o svećeničkom celibatu, u PO na naznačenom mjestu: »A po djevičanstvu, odnosno po održavanju beženstva radi kraljevstva nebeskoga prezbiteri se Kristu posvećuju na nov i izvanredan način, uza nj lakše prijanjaju nepodijeljena srca, u njemu se i po njemu slobodnije predaju služenju Bogu i ljudima, slobodnije služe njegovu kraljevstvu i djelu višnjega preporeda te tako postaju sposobniji da u većoj mjeri prime očinstvo u Kristu« (emfaze su naše).

⁴¹ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Gli omosessuali e l'amissione al sacerdozio. Aspetti canonici*, 439-440.

ju zasebno ne razmatra, ali ju pretpostavlja.⁴² To znači da u rasvjetljavanju njezina normativnog dijela također može pomoći psihologijska, pa i psihijatrijska struka. No i ovdje vrijedi temeljno načelo da se tim znanostima i pomoći koju one mogu pružiti treba ispravno poslužiti, i uvijek u svjetlu ispravne kršćanske antropologije. Neće naime pomoći priklanjanje raznim partikularnim psihologijskim i/ili psihijatrijskim školama i teorijama, nego promatranje čovjeka u njegovoj cjelini i u svjetlu Objave, a po toj viziji kršćanske antropologije na koju je osobito volio upozoravati papa Ivana Pavao II.,⁴³ koji kaže da je čovjek istina grijehom ranjen, ali je i otkupljen, pa u sebi krije mnoge mogućnosti te može ostvariti i ono što možda na prvi pogled izgleda neostvarivo, ali samo ako ostaje otvoren transcenciji, ako je sposoban nadići samoga sebe u izboru i ostvarivanju ideala i vrednota, u vlastitom naporu da postigne što je izabrao i odlučio. To osobito vrijedi kad se čovjek odlučuje za život u ženidbi, ali isto tako i kad se odlučuje za život u celibatu zbog većih ideala, da bi se naime slobodno i s još širom ljubavlju mogao darivati zajednici, svima, a ne samo jednoj osobi, što je upravo slučaj u svećeničkom zvanju. No, i kod ženidbe i kod svećeništva, zajedničko je to da čovjek u svojoj slobodi izabire ono što mu se ukazuje kao vrijedno i poželjno, donosi odluku da to u svom životu i ostvari, te konačno s efektivnom sposobnošću krene u ostvarivanje svoje odluke.

Psihologijske i psihijatrijske znanosti same po sebi ne mogu vrednovati seksualnost u svim njezinim vidovima i posljedicama, jer je takva valutacija vezana za značenje ljudske seksualnosti koje se sa svoje strane temelji na pojmu ljudske naravi. One se međutim mogu zato pridružiti drugim znano-

⁴² Prefekt Kongregacije za katolički odgoj kard. Zenon Grocholewski, upitan kako to da se u Uputi izričito ne spominje uporaba psihologije, odgovara: »Il documento non voleva affrontare tutta la problematica connessa con la maturità affettiva e sessuale del candidato al sacerdozio. La psicologia e la psichiatria possono aiutare le persone a liberarsi dalle tendenze omosessuali o a vivere castamente la propria condizione. Queste scienze potrebbero essere di un certo aiuto anche per quelle persone che accidentalmente hanno avuto rapporti omosessuali senza avere una tendenza profondamente radicata. Ma il nostro documento non ha voluto affrontare queste tematiche«, Quando non è opportuno ammettere al sacerdozio (Intervista con il cardinale Zenon Grocholewski di Gianni Cardinale), u: http://www.30giorni.it/articoli_id_9736_11.htm (3. III. 2012.).

⁴³ Papa Ivan Pavao II. govorio je o cjelovitoj i ispravnoj kršćanskoj antropologiji te o doprinosu (ne cjelovitim i gotovim rješenjima) što ga mogu pružiti psihologija i psihijatrija da se bolje upozna i vrednuje ljudski odgovor na poziv za život u ženidbi, kao i sposobnost za ženidbu, u svojim dvama znamenitim godišnjim govorima Rimskoj roti 1985. i 1987. godine. Usp. IOANNES PAULUS II, *Allocutio ad Rotae Romanae Auditores coram admissos* (5. II. 1987.), u: AAS, 79 (1987.) 12, 1453-1459; IOANNES PAULUS II, *Allocutio ad Rotae Romanae Auditores simul cum officialibus et advocatis coram admissos, anno forensi ineunte*, (25. I. 1988.), u: AAS, 80 (1988.) 9, 1178-1185.

stima i priznati da postoji i metafizičko i metapsihološko značenje seksualnosti. Sve one imaju vlastitu autonomiju i vlastitu metodu istraživanja, ali ne mogu svoditi cjelovitost istine samo na svoje područje. Stoga od psihologije i psihijatrije ne treba očekivati ono što one ne mogu dati, najmanje prosudbu o nečijoj prikladnosti za ređenje, jer to ne spada u njihovu mjerodavnost ni način rada. Ali mogu dati dragocjene podatke koji će biti valjan smjerokaz onima koji trebaju vrednovati nečiju prikladnost za svećenički poziv, i to samo – kao što je slučaj s homoseksualnošću – ako ostaju otvorene cjelovitoj i ispravnoj antropologiji i otvorene kršćanskoj viziji seksualnosti i svećeničkog poziva, koja se temelji i na Objavi i na razumu koji traži istinu prosvijetljen vjerom.⁴⁴

Za praktičnu primjenu postavlja se pitanje ima li određena sredina takvih stručnjaka, psihologa i/ili psihijatara, kojima bi se odgovorni za svećenički odgoj i odluku o pripuštanju đakonskom i prezbiterskom ređenju mogli obratiti i poslužiti njihovom stručnošću i saznanjima, a da u isto vrijeme ti stručnjaci odgovaraju zahtjevima cjelovite i ispravne kršćanske antropologije? Naime, upravo kršćanska vizija čovjeka stoji u temeljima tradicionalnog moralnog vrednovanja ljudske seksualnosti općenito, pa tako i fenomena homoseksualnosti. Bez obzira na pritiske da se tu pojavu ne smije nazvati bolešću (čak pod prijetnjom kaznene odgovornosti), ima ipak onih ozbiljnih autora koji drže da »se može nastaviti smatrati homoseksualnost *anomalijom* ukoliko suprotno mišljenje ne dolazi od nekog otkrića dokazanog znanstvenom metodom, nego je rezultat zauzimanja antropološkog stava, s predrasudom prema kršćanskoj viziji, a koji proizlazi iz političkih i kulturalnih pritisaka«⁴⁵.

Znanosti o čovjeku (psihologija, psihijatrija), naime, u svojim ozbiljnim istraživanjima opisuju homoseksualnost barem kao *poteškoću* za zrelo i slobodno življenje vlastite seksualnosti, te sve više otkrivaju obrambene mehanizme kojima se takve osobe nastoje obraniti pred traumama i konfliktima od kojih trpe upravo na području seksualnosti i afektivnosti. Takva negativna iskustva blokiraju ih u normalnom razvoju prema heteroseksualnosti. U znanosti su poznati i susreću se negativni, u velikoj mjeri česti i zajednički, svojstveni elementi homoseksualnosti: odmak od figure oca, majka koja pretjeruje u zaštiti djeteta, nedostatak rodbinske figure koja bi pogodovala oblikovanju spolnog identiteta, manjak identifikacije s vršnjacima, povučенost, sramežljivost, strah od društva, gubitak roditelja u kritičnoj dobi razvoja, pretrpljena

⁴⁴ Usp. Giuseppe VERSALDI, Implicazioni psicologiche dell'Istruzione *In continuità* del 4 novembre 2005, 449-450.

⁴⁵ *Isto*, 455.

seksualna zlostavljanja itd.⁴⁶ Temeljem dakle znanstvenih istraživanja, a ne predrasuda i/ili unaprijed zauzetih stavova, može se reći da je *osiromašen spolni identitet* ono što osobu potiče na traženja odnosa s osobom istoga spola. Takva osoba ne traži ono što je različito i što ju može obogatiti, nego onoga tko može potvrditi njezin identitet, a boji se odnosa s osobom suprotnog spola jer bi takav odnos zahtijevao seksualni identitet za koji osjeća da ga nema. Suprotno od toga, u heteroseksualnom odnosu osoba ima dovoljan seksualni identitet da se može otvoriti osobi suprotnog spola i ostvariti odnos međusobnog obogaćenja; i zato se u homoseksualnoj relaciji ne može govoriti o *paru*, nego o *kopiji* (preslici). Par naime pretpostavlja *različitost* među sličnima, dok je kopija *istoznačnost*, tako da netko traži u drugome sebe, ono što bi sam morao biti, kad bi imao dostatno razvijen spolni identitet. U tom ključu može se tumačiti zašto slijediti homoseksualnu sklonost ne vodi rješenju problema: što se više u osobi istog spola traži vlastiti identitet, to više osoba osjeća vlastitu inferiornost (podređenost), tako da se u odnosu s drugom osobom istoga spola konflikti ne rješavanju, nego je u isto vrijeme ta druga osoba izvor zadovoljenja i poniženja.

U kršćanskoj perspektivi, koja je osobito prisutna kod svećeničkih kandidata i svećeničkog poziva općenito, osoba s homoseksualnim sklonostima odgovorna je kakvo stajalište zauzima prema mogućnostima da se odupre tim sklonostima po slobodnoj i uvjerenjenu odluci da pristupi za nju najprikladnijim i najdjelotvornijim terapijama, zajedno s upotrebom nadnaravnih sredstava (molitva, sakramenti, pokora itd.). U tome takva osoba može biti ohrabrena već postignutim rezultatima i autobiografskim pozitivnim iskustvima onih koji su uspjeli nadvladati svoje homoseksualno stanje stručnom pomoću koju omogućavaju znanosti (psihoanalitičke terapije), ali jednako tako i s vlastitim moralnim i duhovnim nastojanjem. U ovo doba, međutim, osoba koja želi izići iz homoseksualnosti mora biti spremna i na dodatan napor, zbog propagande i pritisaka da zapravo takvo stanje nije uopće potrebno liječiti jer se, zastupa se agresivno, takvo stanje mora, zajedno s heteroseksualnošću i biseksualnošću, smatrati normalnim, a oni koji bi takvim osobama, pa makar i motiviranim za terapiju, svojim stručnim stavom pokušali pomoći, mogu očekivati napade zbog »diskriminacijskog djela«. Ipak takvo suvremeno stanje stvari

⁴⁶ Usp. Frederick WHITAM, Childhood indicators of male homosexuality, u: *Archives of sexual behaviour*, 6 (1977.) 2, 89-96. Postoje i druge ozbiljne psihoanalitičke studije o tome, a navodimo tek dvije: Irving BIEBER I DR., *Homosexuality: a psychoanalytic Study of male homosexuals*, New York, 1962.; Kenneth ZUCKER – Susan BRADLEY, *Gender identity disorder and psychosexual problems in children and adolescents*, New York, 1995.

ne može umanjiti znanstvena postignuća, a ni odgovornost onih koji znaju da trebaju sve učiniti kako bi se oslobodili za potpuni spolni identitet i afektivnu zrelost. A to je upravo potrebno i očekuje se od kandidata za klerički stalež. Zato je važno vrednovanje i provjera njihove prikladnosti za đakonski i svećenički poziv, između ostalog i pod vidom seksualne zrelosti, a koja uključuje kontrolu ne samo homoseksualnog ponašanja (čina) nego i takvih sklonosti. Takva bi provjera bila opasna i bespredmetna kad se ne bi računalo i uzelo u obzir ishod nastojanja da se upotrijebi i psihološka terapija zajedno s ostalim tradicionalnim sredstvima, po kojima kandidat stječe potreban stupanj afektivne zrelosti da bi mogao biti pripušten đakonskom i prezbiterskom ređenju te uspješno ostvarivati svoj svećenički poziv.⁴⁷

Stoga je razumljivo da se pomoć i uloga znanosti o čovjeku, posebno psihologije, također podrazumijeva i u onim odredbama *Zakonika kanonskog prava* koje govore o pripuštanju kandidata u bogosloviju i ređenju,⁴⁸ a izričito je spomenuta u kan. 642 s obzirom na pripuštanje u novicijat, koji glasi: »Neka poglavari s budnom pažnjom primaju samo one koji su zdravi i koji imaju traženu dob, prikladne sposobnosti i dovoljne osobine zrelosti da prihvate život koji je vlastit ustanovi; zdravlje, sposobnosti i zrelost neka se provjere s pomoću, ako je potrebno, i stručnjaka, uz obdržavanje propisa kan. 220.« Valja ipak reći da takva pomoć nije propisana za sve slučajeve i ne može se generalizirati, nego samo u slučajevima kad se procijeni da je stvarno prikladna i potrebna da se razjasne neke činjenice ili pomogne kandidatu svladati poteškoće koje mu stoje na putu da ostvari svoj cilj – svećeništvo.

2.3. Kanonski pristup

Kanonske odredbe koje govore o provjeri prikladnosti svećeničkih kandidata i kandidata za ređenje već su spomenute, pa je dobro dozvati ih u svijest u ovom kontekstu.

Kan. 241 § 1 određuje da dijecezanski biskup primi u veliko sjemenište samo one kandidate za koje smatra da su prikladni posvetiti se đakonskoj i svećeničkoj službi, a to će moći utvrditi vrednovanjem njihove ljudske i čudoredne, duhovne i umne sposobnosti, njihovog tjelesnog i duševnog zdravlja, kao i prave nakane. U navedene sposobnosti, ali i u duševno zdravlje, sigurno pripada i predmet upute *In continuità*, to jest afektivna zrelost kandidata te

⁴⁷ Usp. Giuseppe VERSALDI, *Implicazioni psicologiche dell'Istruzione In continuità* del 4 novembre 2005, 459.

⁴⁸ Riječ je o sljedećim kanonskim odredbama: kann. 241 § 1; 1029; 1031 § 1 i 1051, br. 1.

njegova sposobnost kontrole nad spolnim nagonima, a onda i narav eventualne homoseksualne sklonosti, kao i ishod provedene terapije.

Kan. 1029 smješten je u kontekst govora o ređenima te se nalazi pod naslovom *Potrebne osobine ređenika*. Taj kanon dopušta da budu zaređeni samo oni kandidati koji se, nakon provjere (tzv. *scrutinia*) i temeljem donesenog razboritog suda biskupa ili višeg poglavara, nađu u posjedu traženih osobina, a one su: cjelovita vjera, ispravna nakana, potrebno znanje, dobar glas, te oni kandidati »koji su besprijekorna ponašanja i prokušanih vrlina i koji imaju drugih tjelesnih i duševnih osobina primjerenih redu« koji će primiti. Vidjeli samo da uputa *In continuità* izričito ne smatra da su homoseksualne sklonosti osobina primjerena svetom redu.

Kan. 1031 § 1 određuje uvjete za prezbiterat, pa osim dobne granice od navršene dvadeset i pete godine života, izrijeком spominje da se svećeničko ređenje smije odobriti »samo onima koji su dovoljno zreli«, a to je upravo ono na čemu inzistira predmetna Uputa Kongregacije za katolički odgoj.

Kan. 1051, smješten pod naslovom *Potrebne isprave i provjera*, govori o obveznoj provjeri osobina koje se zahtijevaju od ređenika (*scrutinium*), pa u br. 1 propisuje da rektor sjemeništa ili kuće odgoja i obrazovanja mora dati svoje svjedočanstvo o tim osobinama, koje se navode ovim redom: ispravan nauk, istinska pobožnost, dobro ponašanje, prikladnost za vršenje službe, te nastavlja: isto tako, poslije propisno obavljenog ispitivanja, rektor treba dati svjedočanstvo »o stanju njegova duševnog i tjelesnog zdravlja«.

Premda citirani kanoni izričito ne spominju pomoć stručnih ljudi, psihologa i/ili psihijatara, kod utvrđivanja zahtijevanih osobina ređenika, to se sigurno podrazumijeva, što dokazuje i spominjanje takve pomoći kod kandidata za novicijat u kan. 642: »zdravlje, sposobnosti i zrelost neka se provjere s pomoću, ako je potrebno, i stručnjaka, uz obdržavanje propisa kan. 220«. Nema zato razloga da se provjera s pomoću stručnjaka, ako je potrebno, provede i kad su u pitanju svećenički kandidati, bilo za vrijeme formacije u sjemeništu bilo kad su došli u doba da im se podijeli sveti red, odnosno kad su u neposrednom statusu ređenika.

Pritom međutim vrijedi i onaj dio kanonske odredbe koji propisuje da se kod pomoći stručnjaka mora obdržavati propis kan. 220, koji govori o svačijem pravu na zaštitu privatnosti i vlastitog intimiteta: »Nikome nije dopušteno naškoditi dobrom glasu koji netko ima, niti povrijediti pravo bilo koje osobe da štiti svoj intimitet.« Premda se kod homoseksualnih sklonosti kandidata za klerički stalež radi o zaštiti intimiteta, ne smije se izgubiti iz vida ni prvi dio kanona koji zabranjuje da se bilo kome nanese šteta izvršavajući opasnosti

njegov dobar glas. Zato je potrebno biti vrlo oprezan i paziti da se u cijelosti poštuje kanonska odredba.

Prva je i osnovna praktična posljedica takve odredbe da nikome ne može biti nametnuta bilo pomoć bilo provjera nećijih duševnih sposobnosti pomoću psihološke struke. Može se samo *predložiti*, a ispitanik mora pred takvim prijedlogom donijeti *slobodnu* odluku pristaje li ili ne na takvu vrstu ispitivanja. To isto vrijedi i kad su u pitanju kandidati za klerički stalež i ređenici: takav prijedlog može dati rektor ili njegovi suradnici odgojitelji, također i duhovnik, ali naravno samo u kontekstu izgrađenog međusobnog povjerenja i dijaloga kao i ozračja odgovorne suradnje koja mora vladati između odgojitelja i kandidata. Također mora među njima vladati svijest da su prema kan. 244⁴⁹ *duhovni odgoj i ljudska zrelost* nerazdvojivo povezani, pa bez i jednog i drugog zajedno ne može biti ni istinskog i dubokog odnosa prema Kristu koji kandidate poziva u zvanje posvećenih službenika. Na poštivanje slobode kandidata izričito upozoravaju i *Smjernice za korištenje psihološke struke u primanju i odgoju svećeničkih kandidata* Kongregacije za katolički odgoj od 29. lipnja 2008. godine: »Kako bi se stekao ispravan sud o kandidatovoj osobnosti, stručnjak se može poslužiti razgovorima ili testovima, no tim će se sredstvima moći poslužiti isključivo uz prethodni, izričit, informiran i slobodan pristanak kandidata« (br. 5).⁵⁰ Ta se sloboda kandidata ne odnosi samo na to da prihvati ili ne prihvati predloženo psihološko savjetovanje, nego i da sam izabere jednog ili više predloženih stručnjaka, kao i na to da stručnjak nakon završenog ispitivanja može komunicirati rezultate odgojiteljima »isključivo uz prethodni pisani pristanak kandidata« (br. 15) jer se radi o naravnoj i profesionalnoj tajni. Kad ga ispitanik oslobodi od te tajne, stručnjak će rezultate ispitivanja moći priopćiti samo mjerodavnim odgojiteljima, ali ne i trećim osobama. Kandidat može izabrati da on osobno priopći odgojiteljima te rezultate, ili zajedno sa stručnjakom. Ako bi međutim kandidat odbio obrazloženi zahtjev odgojitelja za psihološko savjetovanje, nitko ga nema pravo na to prisiliti, nego »neka se (odgojitelji) mudro posvete prosuđivanju oslanjajući se na vlastita znanja« (br. 12),⁵¹ te će oni, kao i biskup i/ili viši poglavari kod prosuđivanja prikladnosti i

⁴⁹ Kan. 244 glasi: »Duhovni odgoj i znanstveno obrazovanje pitomaca u sjemeništu neka se usklade i usmjere tako da oni, svaki prema svojoj naravi, zajedno s potrebnom ljudskom zrelošću steknu evanđeoski duh i čvrstu povezanost s Kristom.«

⁵⁰ KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Smjernice za korištenje psihološke struke u primanju i odgoju svećeničkih kandidata*, Zagreb, 2009., 15.

⁵¹ *Smjernice za korištenje psihološke struke u primanju i odgoju svećeničkih kandidata* ovdje dodaju da pritom treba imati na umu kan. 1052 § 1 koji glasi: »Da bi biskup koji redi vlastitim pravom mogao pristupiti k ređenju, mora biti siguran da postoje isprave, o

odlučivanja o pripuštanju ređenju također uzeti u obzir i tu činjenicu odbijanja psihološkog savjetovanja. Prisilna upotreba psihološke struke ne samo da bi dakle bila protuzakonita jer ne bi poštivala kandidatovu intimu, nego bi bila i besplodna. Naime, bez aktivne, odgovorne i slobodne suradnje kandidata psihološko savjetovanje ne bi moglo dati vjerodostojne rezultate.⁵² To jednako vrijedi kako za utvrđivanje naravi neke poteškoće ili smetnje psihološke naravi tako i za uspjeh same eventualno primijenjene terapije u vidu poboljšanja postojećeg zdravstvenog stanja, što je sasvim primjenjivo i u slučaju homoseksualne sklonosti kandidata.⁵³ I tu bi svaka terapija bez suradnje bila osuđena na neuspjeh. Ali sloboda osobe da odbije nadvladavanje svojih homoseksualnih sklonosti korelativna je pravu i obvezi Crkve da ne pripusti ređenju one koji ne nadvladaju takva ponašanja ili samo sklonosti i/ili ne čine ništa da se to stvarno i dogodi, pa tako ostaju u bližoj prigodi da od sklonosti prijeđu na homoseksualnu praksu, zadržavajući stanje psihičke i afektivne nezrelosti.

Kan. 220 treba naime čitati u korelaciji s kan. 223, tako da pravo na zaštitu intimiteta se vrši u odnosu na pravo vjernika i opće dobro Crkve, zatim s obzirom na tuđa prava i na vlastite obveze u odnosu prema drugima.⁵⁴ U Crkvi se naime nijedno pravo ne smatra apsolutnim, nego uvijek u odnosu na druga prava i obveze. Tako kan. 223 glasi: »§ 1. U vršenju svojih prava vjernici i pojedinačno i okupljeni u društvima moraju voditi računa o zajedničkom dobru Crkve, o pravima drugih i o svojim dužnostima prema drugima. § 2. Crkvenoj vlasti pripada da uredi, imajući na umu zajedničko dobro, vršenje prava koja su vlastita vjernicima.« Ako tu opću kanonsku odredbu primijenimo na konkretan slučaj svećeničkog kandidata s homoseksualnim sklonostima, to znači da je njegovo pravo na zaštitu intimiteta (sukladno kan. 220) povezano sa sljedećim elementima koji se tiču ostvarivanja prava i obveza: a) opće ili zajedničko dobro Crkve (o kojem se govori u kan. 223) ovdje je vršenje najprije đakonske, a zatim svećeničke službe koja se povjerava samo osobama koje su stvarno prikladne za tu službu, u ovom slučaju osobama koje imaju

kojima se govori u kan. 1050, i da je, poslije provjere prema pravnoj odredbi, pozitivnim dokazima utvrđena kandidatova prikladnost.«

⁵² Usp. Giuseppe VERSALDI, *Usò della psicologia nella formazione sacerdotale e religiosa nel rispetto dei diritti della persona*, u: *Periodica de re canonica*, 83 (1994.) 3, 381-397; Mihály SZENTMÁRTONI, *Rapporto tra le indagini psicologiche specialistiche e il rispetto dell'intimità del candidato*, u: *Seminarium*, 49 (2009.) 2-3, 335-351.

⁵³ Usp. Giuseppe VERSALDI, *Implicazioni psicologiche dell'Istruzione In continuità del 4 novembre 2005*, 461-462.

⁵⁴ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Gli omosessuali e l'ammissione al sacerdozio. Aspetti canonici*, 447-449; Gianfranco GHIRLANDA, *Aspetti canonici dell'Istruzione In continuità del 4 novembre 2005*, 435-440.

dovoljnu afektivnu zrelost i jasan spolni identitet muškarca, tako da su sposobni ispravno se odnositi i prema muškarcima i prema ženama; b) tuđa prava u ovom se slučaju odnose na pojedine vjernike koji imaju pravo na službenike Crkve prikladne za službu koju vrše (usp. kan. 276 § 1⁵⁵); c) među obveze kandidata na prvom mjestu je ona da surađuje u odgojnom procesu u sklopu specifične svećeničke formacije.⁵⁶ Pritom nema suprotnosti između individualnog dobra zaštite intimteta i zajedničkog dobra Crkve jer je osoba izvor i temelj kako individualnih tako i zajedničkih vrijednosti. Osim toga, puno suobličenje Kristu, Zaručniku, Glavi i Pastiru Crkve, čemu stremi svećenička formacija kandidata koji hitajući prema tom cilju raste u općeljudskoj i duhovnoj zrelosti također je u isto vrijeme individualno dobro kandidata i zajedničko dobro kršćanske zajednice, koja ima potrebu za izgrađenim i zrelim službenicima kako bi i ona, zajednica vjernika, kao Tijelo Kristovo, mogla napredovati u suobličenju svojoj Glavi, Kristu.

Psihološko savjetovanje smješta se dakle u kontekst što kvalitetnije svećeničke formacije, a u slučajevima homoseksualne sklonosti kandidata ima dvostruku ulogu: prije ulaska u sjemenište ili novicijat pomoći u prosudbi stupnja ljudske zrelosti i psihičkih smetnji koje bi mogle dovesti u pitanje ili pak isključiti prikladnost kandidata kao u slučaju duboko ukorijenjenih homoseksualnih sklonosti. S druge strane, ako se utvrdi da se radi o prolaznim sklonostima, psihološka struka može pružiti potrebnu suradnju i ukazati na najprimjereniji put i način odgoja koji će biti usmjeren prema nadvladavanju tih sklonosti.⁵⁷ Ako se takve sklonosti otkriju kad je već kandidat ušao u sjemenište ili novicijat, psihološka će struka također moći pomoći u razlikovanju o kakvim se sklonostima radi, duboko ukorijenjenima ili prolaznima, savjetujući u ovom drugom slučaju najprikladniju terapiju prilagođenu konkretnoj osobi. Međutim, ako se utvrdi da se radi o prvom slučaju i da psihološka pomoć ne postiže očekivane rezultate s obzirom na zrelost kandidata, dobro je i za

⁵⁵ Kan. 276 § 1: »U svojem življenju klerici su na osobit način obvezni nastojati oko svetosti jer, na nov način posvećeni Bogu po primanju svetoga reda, djelitelji su Božjih otajstava u služenju njegovu narodu.«

⁵⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Pastores dabo vobis*, br. 69: »Ne smije se na kraju zaboraviti da se samoga svećeničkoga kandidata treba gledati kao neophodnoga i nezamjenjivoga prvoga nositelja vlastite izgradnje: svaka izgradnja, i ona svećenička također, u konačnici je samoizgradnja. Nitko nas ne može zamijeniti u odgovornoj slobodi koju imamo kao slobodne osobe. (...) Prihvatiti to djelovanje od strane svećeničkoga kandidata, znači također prihvatiti posredovanja ljudi kojima se Duh služi. Upravo zato djelovanje raznih odgojitelja postaje uistinu i potpuno djelotvorno samo onda, ako budući svećenik pruži svoju osobnu, uvjerenu i iskrenu suradnju.«

⁵⁷ Usp. Amedeo CENCINI, *Tendenze omosessuali transitorie: come riconoscerle (e poi superarle) in vista dell'ammissione agli Ordini sacri*, u: *Seminarium*, 47 (2007.) 3, 875-904.

dotičnu osobu i za ustanovu (kuću formacije) i za Crkvu u cjelini da kandidat prekine svoj formativni put i da se usmjeri nekom drugom zvanju gdje će se i s takvim osobinama moći ostvariti jer se neće od njega tražiti samodarivanje i interiorizacija evanđeoskih vrijednosti kakva se zahtijeva u svećeničkom zvanju. Kada se dakle stvari sa svih gledišta mirno i objektivno razmotre, *sine ira et studio*, dolazi se do jedino mogućeg zaključka: da ovdje nije mjesto govoru ni o kakvoj diskriminaciji niti o bilo kakvom uskraćivanju prava (jer, podsjetimo, nitko nema pravo na svećeništvo, to je poziv, prihvaćen i potvrđen od Crkve!), nego se radi samo o većem dobru i za dotičnu osobu i za Crkvu.⁵⁸ Suprotno postupanje ne bi bilo dobro, bilo bi čak kontraindikativno i nepravedno: nekoga »gurati« u klerički stalež za koga se razumno i argumentirano prosuđuje da neće moći živjeti uvjete i zahtjeve toga specifičnog poziva, nameštati nekome obveze koje su za njega preteške, nije dobro ni za njega ni za ustanovu u kojoj se odgaja, u konačnici ne može donijeti ništa dobrog ni Crkvi. Zato je uputa *In continuità*, koja je predmet našeg studijskog istraživanja – dok se možda nekom neupućenom može na prvi pogled činiti vrlo rezolutna u svojim kriterijima – zapravo vrlo realistična i pravedna te joj nije cilj nekome nanijeti bilo kakvu štetu, nego upravo suprotno od toga: *promicati osobno i opće dobro*. Uputa naime pretpostavlja izvornu katoličku teologiju tijela i spolnosti, koju npr. Christofer West sažeto na pragmatičnoj razini izražava ovako: »Kao i svi drugi, oni koji doživljavaju homoseksualne sklonosti pozvani su na život u neporočnosti, to jest, pozvani su da iskuse otkupljenje svoje spolnosti sve dubljim prihvaćanjem Kristova djela u svojim životima. (...) Bez sumnje, istospolne sklonosti znaju biti naročito težak križ za nošenje. Ali Božja oslobađajuća milost uvijek je prisutna kako bi nam pomogla živjeti njegov izvorni plan ljubavi. Upravo je zato učenje Crkve o spolnosti, uključujući njezino učenje o istospolnosti, radosna vijest.«⁵⁹

U tom smislu treba čitati i tvrdnju upute *In continuità* da »bi bilo teško nepoštenje kad bi kandidat skrivao svoju homoseksualnost samo da, unatoč svemu, dođe do ređenja« (br. 3) jer bi takvo ponašanje bilo nevjerodostojno i ne odgovara duhu istine, odanosti i raspoloženja koji moraju karakterizirati osobnost onoga tko smatra da je pozvan služiti Kristu i njegovoj Crkvi u posvećenoj službi. Prefekt Kongregacije za katolički odgoj kard. Zenon Grocholewski naglašava da je to »pitanje temeljnog poštenja« onoga tko želi postati svećenik i kako se treba nadati da se u crkvenim odgojnim ustanovama stvara »ozračje

⁵⁸ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Aspetti canonici dell'Istruzione In continuità* del 4 novembre 2005, 423-424.

⁵⁹ Christopher WEST, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, Split, 2011., 193.

povjerenja i suradnje»⁶⁰. Svećenički kandidati bi naime trebali svoju formaciju prolaziti u miru i vedrini, te steći što veću psihoafektivnu zrelost i sposobnost za autentičnu pastoralnu ljubav koju će sutra živjeti kao posvećeni službenici.

Zaključak

Uputa *In continuità* Kongregacije za katolički odgoj iz 2005. godine spada ne samo među odvažne i jasne dokumente Katoličke crkve u suvremenom dobu, često opterećenom predrasudama, zbunjenostima, agresivnom propagandom ideja, što se osobito zapaža kad je u pitanju fenomen homoseksualnosti, nego je ovaj dokument Svete Stolice upravo zato bio još više potreban, što se – pod uplivom sekularizma – neke krive ideje mogu uvući i unutar same Crkve, pa i njezinih odgojno-obrazovnih ustanova. Dokument, osim što unosi jasnoću u delikatno pitanje prikladnosti kandidata za klerički stalež koji imaju homoseksualne sklonosti, nudi i pomoć takvim osobama u istini i ljubavi, a ujedno čuva Crkvu od mogućih budućih nemilih događaja i skandala. Dokument zrači optimizmom i nadom jer olako ne podliježe prevladavajućem mentalitetu da homoseksualne osobe moraju zauvijek ostati takve, ne prihvaća determinizme koji su svojstveni homoseksualnoj kulturi (*gay culture*) i pripadajućim javnim manifestacijama (*gay pride*). Poziva takve osobe, koje nije moguće redukcionistički svesti samo na seksualna nagnuća nego su mnogo više od toga,⁶¹ da se okrenu prema mogućem izlasku iz takva stanja. Ako u sebi osjećaju poziv na svećeništvo, ne trebaju se obeshrabriti i sami sebe unaprijed osuditi kao neprikladne za tu službu. Ali to onda od njih zahtijeva poštenje i otvorenost te spremnost na odgovornu suradnju u strpljivom traženju rješenja, u nadi da će po naravnim i nadnaravnim sredstvima uspjeti definitivno nadvladati homoseksualnu sklonost. Zato su površne i neutemeljene ocjene onih koji ovaj dokument vide kao zauzimanje stava protiv homoseksualaca i njihovo isklju-

⁶⁰ Usp. Quando non è opportuno ammettere al sacerdozio (Intervista con il cardinale Zenon Grocholewski di Gianni Cardinale), u: http://www.30giorni.it/articoli_id_9736_11.htm (3. III. 2012.).

⁶¹ Usp. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Homosexualitas problema*, br. 16: »La persona umana, creata a immagine e somiglianza di Dio, non può essere definita in modo adeguato con un riduttivo riferimento solo al suo orientamento sessuale. Qualsiasi persona che vive sulla faccia della terra ha problemi e difficoltà personali, ma anche opportunità di crescita, risorse, talenti e doni propri. La Chiesa offre quel contesto del quale oggi si sente una estrema esigenza per la cura della persona umana, proprio quando rifiuta di considerare la persona puramente come un 'eterosessuale' o un 'omosessuale' e sottolinea che ognuno ha la stessa identità fondamentale: essere creatura e, per grazia, figlio di Dio, erede della vita eterna.«

čivanje iz ređenja. Temeljeći se na ozbiljnim znanstvenim datostima, Crkva je nastojala i nastojat će takvim osobama pomoći da postignu uvjete za ređenje, to jest da tri godine prije đakonskog ređenja bude dokazano da su svladali tu teškoću. Kad bi se međutim, unatoč svim poduzetim mjerama, moralo utvrditi da homoseksualne sklonosti nisu nadvladane, to je samo dragocjeno i nužno potrebno pojašnjenje u prosuđivanju zvanja, kako za samog kandidata (kojega onda Bog poziva da svoj životni put ostvari u nekom drugom zvanju) tako i za odgovorne u Crkvi koji moraju donijeti odluku o nečijem pripuštanju đakonatu. Gledano pod tim temeljnim vidom, ispravna primjena Upute obveza je za sve na koje se odnosi. No u isto vrijeme tu primjenu treba pratiti šira pastoralna djelatnost, posebno u smjeru prevencije homoseksualne pojave, što je upravo suprotno od onoga na što izaziva *gay pride* («homoseksualni ponos»).

Ne treba pritom zaboraviti teološku i eklezijalnu pozadinu toga dokumenta. Crkva mora uvijek biti svjesna da je svećeništvo Božji dar njoj samoj, Tijelu Kristovu, zajednici, prije negoli dar pozvanoj osobi koja zato ne može njime raspolagati kako želi. Crkvi je od Krista, njezine Glave i Pastira, predana vlast da upravlja tim darom, a ne pojedincima, i stoga je Crkva mjerodavna određivati i potrebne kvalitete koje netko treba imati da bude pripušten u đakonsku i svećeničku službu ili iz nje isključen. U tom ključu treba čitati i primjenjivati uputu *In continuità*, koja je u normativnom dijelu vrlo jasna: isključeni su iz kleričkoga staleža (u koji se ulazi primanjem sv. reda đakonata) oni koji prakticiraju homoseksualne čine, koji imaju duboko ukorijenjene homoseksualne sklonosti (i bez čina) i koji podržavaju homoseksualnu kulturu. Nisu pak isključeni iz kleričkoga staleža oni kojima se utvrdi da im je homoseksualna sklonost prolazne naravi i da je uspješno nadvladana tri godine prije đakonskog ređenja. Takvi su kriteriji u potpunom suglasju s onim odredbama *Zakonika kanonskog prava* koje govore o formaciji svećeničkih kandidata u sjemeništu (kann. 232-264), redovničkih kandidata u kućama njihove formacije (kann. 641-653) te o uvjetima i provjeri prikladnosti kandidata prije samog podjeljivanja svetog reda (kann. 1024-1052), kada je posebno važno utvrditi dostignuti stupanj psihoafektivne i vjerničke zrelosti, bez obzira na heteroseksualnu ili homoseksualnu sklonost. Ni eventualno pomanjkanje dovoljnog broja duhovnih zvanja ne može opravdati odustajanje od tih kanonskih odredaba.

Summary

HOMOSEXUALITY AND CANONICAL SUITABILITY FOR CLERICAL STATE ACCORDING TO THE INSTRUCTION IN CONTINUITÀ

Slavko ZEC

Theology in Rijeka – Dislocated Studies of Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Tizianova 15, HR – 51 000 Rijeka
slavko.zec@ri.t-com.hr

Today the phenomenon of homosexuality causes many questions and doubts while pressures to perceive it as one of the varieties of sexual identity together with heterosexuality and bisexuality are becoming stronger. The Church living in such a world has posed the question of clerical ministry and homosexuality, and also that of homosexual tendencies of candidates for clerical state. Wanting to bring clarity to this issue, the Congregation for Catholic Education on 4 November 2005 issued an important Instruction In continuità concerning the Criteria for the Discernment of Vocations with regard to Persons with Homosexual Tendencies in view of their Admission to the Seminary and to Holy Orders. This paper first presents the content of the Instruction, and notes the central criterion, which reads: cannot be admitted to the seminary or to holy orders those who practice homosexual acts or present a deep-seated homosexual tendency or support the so-called »gay culture«; but can however be admitted to the seminary or to holy orders those who present transitory homosexual tendencies if such tendencies are overcome at least three years before diaconal ordination.

Furthermore the author explains and comments his claims and the criteria of the Instruction recognizing in the text an interdisciplinary, triple approach: theological-ecclesiological, psychological and a canonical point of view. The theological and ecclesiological level emphasizes the basic objective of formation of candidates to clerical ministry, which consists in conformity to Jesus Christ, who is Spouse, Head and Shepherd of the Church, which requires maturity of faith. On the psychological level the need to acquire sufficient psycho-affective maturity is observed as a prerequisite for the clerical ministry and pastoral activity, which includes a mature and balanced attitude towards persons both male and female. Finally, in the canonical level, the entire accord of criterion is determined as expressed in the Instruction In Continuity, with norms of the Code of Canon Law considering formation for clerical state in the seminary and verification of the suitability of candidates for Ordination.

Key words: homosexual tendencies, Christian anthropology, affective maturity, maturity of faith, candidates for the clerical state, formation to the clerical ministry.